

10. Ткачук М. Наративні моделі українського письменства. Тернопіль : Медобори, 2007. 464 с.

11. Яценко Т. Філософсько-світоглядні теорії епохи модернізму // *Українська мова та література в школі*. 2004. № 6. С. 57–59.

Ярошук Ірина – здобувач ступеня вищої освіти магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська література ХХ – початку ХХІ століття.

Віта Власова

Наук. керівник – к. філол. н., ст. викл. Зелененька І. А.

СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ВЕСІЛЬНІ ОБРЯДОВІ ПІСНІ НА СХІДНОМУ ПОДІЛЛІ

Український народ має багату обрядову культуру, величезний скарб якої складається з родинних цінностей, із сімейної обрядовості, представленої у фольклорі, без перебільшень, багатьма поколіннями із Х до ХХІ століття, й усе це розвивається далі. Справа в тім, що українська весільна обрядовість, із одного боку, сягає тисячолітньої давнини, лівова частка весільної обрядовості закладена в обрядах щодо конкретних до весільних і весільних звичаях, у специфічних підготовки нареченого й нареченої до шлюбу, філософія родини закладена в різножанровому шлюбному фольклорі, адже в родинності, так би мовити, міститься кістяк світовідчуття та світосприймання нашого народу. Усе це добре інтерпретує весільна пісня як уніфікований жанр весільного обрядодійства [1, с. 12].

Весільні пісні – це такі пісні, які супроводжують увесь перебіг весільного обряду. Зазначимо тут, що велика кількість весільно-обрядових пісень генетично є

специфічними замовляннями, молитвами, що підтверджують зібрані нами зразки на Поділлі, якими молоді й старші учасники весільної драми поважно чи весело, або й навіть сумовито висловлювали молодому подружжю доброзичливі спостереження, передавали знання, адресували побажання на довгий і щасливий вік разом.

Різні весільні пісні були та є покликаними вітати й прославляти молодих та їхніх батьків, усю родину, село, місто, край. Подільські весільні пісні здатні відображати думки та настрої всіх учасників весільної драми, не лише молодої пари, або ж можуть щедро описувати канву дійства за участі основних дійових осіб та певні ритуальні їхні дії [2, с. 7]. Співають на Поділлі весільні пісні не тільки жінки, а й дівчата, підлітки. Можна стверджувати, що майже всі весільні й супутні довесільні пісні становлять одне драматичне дійство, але кожна з пісень може бути й абсолютно самостійною п'єсою.

Через існуючі від давнини різноманітні табу, усі побажання, висловлені в вельми яскравій художній формі, мають міфологічний або казковий характер, звідси зрозуміло, чому весільні пісні здавна несуть глибокий дидактичний потенціал, мають виховний заряд, вони закликають, заохочують любити рід, усю родину, а також не цуратися своїх батька й неньки, до того ж чесно працювати й жити між своїх і чужих, дуже близьких і далеких людей. Весільні пісні також є промовистим доказом не лише багатого змісту, смислів і форм найбагатшого з усіх існуючих обрядів – шлюбно-весільного, а й також високої моралі українського народу як європейського.

Досліджуючи весільну обрядовість рідного подільського краю, зокрема, рідного села, ми були приємно вражені значною різноманітністю творів, власне, любов'ю до різноманітності. Кожний весільний твір по-особливому зображує певний чіткий ритуальний аспект весілля – або радісний, або сумний. Світлий сум нареченої за рідною

домівкою чи щира синівська вдячність, висловлена усім батькам (із обох боків) урочисто, райдужні перспективи майбутнього подружнього життя чи гіпотетичні невдачі, які спіткають подружжя, – усе це повнокровно й цікаво висвітлено в усній народній творчості, що відображає філософію багатьох поколінь рідного села Станіславчик, що на Поділлі [3, с. 9–11]. У весільному співаному творі «Та спасибі тобі моя мамо...», записаному від Власової Галини Михайлівни, можемо переконатися у правдивості локалізації цієї пісні, адже у тексті згадано річку, яка протікає поблизу села, є його легендарною окрасою (цитуємо цей твір та інші з архіву родини авторки статті): *«Та спасибі тобі, моя мамо, / Що будила мене рано, / А я слухалась, вставала / Та рушнички напярла. / По тихій Мурафі білила, / На березу річки сушила, / Своім друженькам дарила».*

Також неодноразово можна спостерігати обряд, за яким наречена дарує власноруч вишиті рушники своїм друзям, молодим неодруженим подругам, що символізує прощання з дівочтвом і своєчасний перехід до статусу жінки, захищеної шлюбом [1, с. 34]. Ще одним цікавим прикладом подільської шлюбної словесності є весільна пісня «В добрую годину починати...», що записана від Гавурської Надії Василівни. У ній описано яскравий поетизований обряд заплітання волосся дівчини в косу, яку видають батьки нареченому, зазвичай, цим дійством займається матір нареченої: *«В добрую годину починати, / В хату занесли уже стілець. / Заплетіть мені косу, моя мамо, / Щоби розчесати під вінець».*

Це вже більш сучасний зразок пісні, адже під час виконання такого фольклорного твору виконується певне супутнє дійство: найчастіше молоду садять на стілець, а її мати заплітає в косу гроші. Дружки починають плести з барвінку вінок. Про сучасність цієї пісні свідчить такий атрибут – паперові гроші, адже декілька десятиліть тому вони не були поширеними настільки, щоб їх називали в

пісні та, зрозуміло, використовували в ритуальний весільній зачісці молодої.

У багатьох весільних співаних поезіях, зокрема і в «Тут живуть господарі...», реципієнтом якої була Власова Галина Михайлівна, двічі помічаємо згадування символічної рослини – барвінку (окремо – квітки, окремо – зелені) [3, с. 56]. У традиційній етнокультурі українців барвінок є символом радісної, молодої життєвої сили, незайманості, цнотливості. Барвінок часто використовували у таких родинно-побутових обрядах: народження дитини, весілля, відходження у світ духів: *«Тут живуть господарі, що нас запросили, / Щоби ми їхній дочці та й віночок звили. / Той віночок з барвіночку, зелених листочків, / Той віночок з барвіночку, що росте в лісочку»*.

Під час виконання фольклорного твору, в якому ритуально використано барвінок, виконується таке супутнє дійство: жінки-заспівниці заходять до хати молодої і сідають за родинний святковий стіл перед барвінком. Під час виконання описаного в багатьох піснях специфічного обряду жінки повинні неспішно виплітати вінок з барвінку, співаючи, так, аби втримати його в руках, щоб не впустити, так би мовити, красу та кохання молодої [2, с. 23]: *«Ми йдемо в чисте поле, / По зілля-городок, / По хрещатий барвінок. / Будемо вінок вити, / Щоб молоду воздобити»*.

Більш мажорним, навіть жартівливим зразком подільської весільної пісні є така: «Добрий вечір, тату, я твоя дитина...», записана вона від Гавурської Надії Василівни. Це вже є власне твір сучасності, створений у ХХ столітті, адже відображається в ньому прохання нареченої до кожного з членів родини з обох боків, а також побажання, до певної міри незвичайні, із мотивами матеріалізму: згадується з куплету в куплет то легкова машина, то золота обручка, то золоті сережки. Пояснення перерахунку цих, переважно дівочих, забаганок такі: «щоб я не ходила по селі з горнятком», «щоб я не забула до тебе стежки». Із одного боку ці прохання власне гумористичні, а

з іншого боку в них проглядає правда – батьки повинні дати дівчині як майбутній господині придане для матеріальної основи подружнього життя, це певна вимога часу: *«Добрий вечір, тату, я твоя дитина. / Купи мені, тату, легкову машину. / Легкову машину, муровану хату, / Щоб я споминала добром свого тата»*.

Отже, як бачимо на прикладі зразків весільних пісень, записаних на Східному Поділлі, у весільній творчості села Станіславчик, що на Вінниччині, подибуємо всі аспекти образотворення – від власне символів до ритуалів і звичаїв й навспак [2, с. 21]. Вбачаємо в цьому вплив суворої історії, що позначилася так чи інакше на всьому формуванні пісень як динамічного жанру протягом століть; історичні детермінанти знаходимо і в сучасній творчості, це фрагментарні відбитки, але вони свідчать про високий рівень переосмислення. Це переосмислення продовжується й нині – обряди радо підхоплюють наші письменники, створюють вельми цікаві зразки поезії, близькі до ігрових, пісенних, що проаналізувала у своїй праці І. Зелененька [3]; це і справді личить подільській поезії кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Позитивним є те, що зафіксовані зразки усної народної творчості свідчать про рівень поетичної організації мислення наших сучасників-земляків, подолян, вінничан. У цьому закарбовано внесок і кожного конкретного села в творчість українського народу, що доведено на прикладі весільних пісень, що побутують у селі Станіславчик.

Література

1. Іваницький А. Українська музична фольклористика : методологія і методика. Київ, 1997. 200 с.
2. Грица С. Трансмісія фольклорної традиції : етномузикологічні розвідки. Київ – Тернопіль, 2002. 189 с.
3. Подільські Божичі : посібник-хрестоматія із вивчення подільської поезії останньої третини ХХ – початку

XXI ст. / Наукові статті, коментарі та укладання І. Зелененької. Вінниця : ТОВ «Твори», 2019. 332 с.

4. Росовецький С. Український фольклор у теоретичному висвітленні. Київ, 2008. 300 с.

Власова Віта – студентка 2 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: фольклористика.

Артем Герасимчук

Наук. керівник – к. філол. н., ст. викл. Зелененька І. А.

ФОЛЬКЛОР УКРАЇНСЬКИХ ВОЇНІВ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

Військова справа – один із видів діяльності українських чоловіків від давнини, що пов'язана з захистом; це самооборона, захист своєї сім'ї, родини, рідної землі незмінно вважається священним обов'язком мужчини. Якщо звернути увагу на кількісне співвідношення власне чоловічих видів «професійної діяльності» у текстах усної народної творчості, то можна зробити висновки, що на першому місці буде військова справа. І небезпечними є приховування, розщеплення або девальвація цих моментів у свідомості громадян.

Героїчний фольклор як спроба відображення реальної звичаєвої у художньому слові формувалася протягом віків, в його основу було покладено найболючіші теми для українського народу: це воля, завзяття народу в боротьбі проти ворогів, зла та гноблення. Початок формування українського героїчного фольклору фіксуємо ще в добу середньовіччя, це відзначилося написанням «Слова о полку Ігоревім» й паралелями до «Пісні про нібелунгів» [6, с. 12].